

9. Христиане – самая миролюбивая часть населения Ирака [Электронный ресурс] / Независимая газета религии. – Режим доступа: http://www.ng.ru/ng_religii/2018-06-06/9_443_irak.html. – Дата доступа: 20.01.2020.

10. Belge, C. Minorities in the Middle East: Ethnicity, Religion, and Support for Authoritarianism/ C. Belge // Political Research Quarterly 1 –13, University of Utah, 2015. – P. 1-13.

11. Iraq's Christians 'close to extinction' [Electronic resource]. – BBC. – Mode of access: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-48333923>. – Date of access: 20.01.2020.

12. هنا كردستان ... مرحبا بالمسيحين (Здесь Курдистан... Добро пожаловать, христиане). صحيفة الاتحاد (Газета «Иттихад»). – Режим доступа: <https://www.alittihad.ae/article/151524/2007/مـرحباـبالمسيحيين---هناكردستان>. – Дата доступа: 20.01.2020.

ЗМЭНЫ Ў ПРАВАПІСЕ БЕЛАРУСКІХ ЭКАНАМІЧНЫХ ТЭРМІНАЎ У XX-XXI СТСТ.

V. U. Prakonina

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
пр. Незалежнасці, 4, 220030, г. Мінск, Беларусь, veraprok88@mail.ru*

У дадзеным артыкуле прааналізаваны змены ў арфаграфіі беларускай літаратурнай мовы, якія прывялі да якасных змен у беларускай эканамічнай тэрміналогіі. У ходзе фарміравання і развіцця беларускай эканамічнай тэрміналогіі ў сістэмным і структурным аспектах былі выяўлены дынамічныя працэсы, да якіх адносяцца змены ў правапісе беларускіх эканамічных тэрмінаадзінак. Прычынай узнікнення вялікай колькасці варыянтаў у мове, у тым ліку ў тэрміналогіі, з’яўляецца наяўнасць дзвюх плыняў у змяненні арфаграфічных норм беларускай мовы. Прыхільнікі традыцыяналісцкай плыні выступаюць за захаванне (з некаторымі зменамі ў арфаграфіі) звыклага правапісу і лексічнага складу. Рэфарматары выступаюць за аднаўленне моўных норм у межах 1920-х гг. XX ст.

Ключавыя словы: беларускія эканамічныя тэрміны; рэформа правапісу; “тарашкевіца”; якасныя змены.

CHANGES IN SPELLING OF THE BELARUSIAN ECONOMY TERMS IN XX-XXI CENTURIES

V. U. Prakonina

Belarusian State University, Niezaliežnasci Avenue, 4, 220030, Minsk, Belarus

This article analyzes the changes in the spelling of the Belarusian literary language, which led to a qualitative change in the Belarusian economic terminology. During the formation and development of the Belarusian economic terminology in the system and

structural aspects were detected dynamic processes, which include changes in the spelling of Belarusian economic terms. The cause of the large number of variants in the language, including terminology, is the presence of two trends in the changing of the Belarusian spelling rules. Supporters of traditionalist currents in favor of preserving (with some changes in spelling) the usual spelling and lexical structure. Reformers advocate the restoration of language norms within the 1920s.

Key words: Belarusian economic terms; spelling reform; "tarashkevitsa"; qualitative changes .

На працягу станаўлення, фарміравання і развіцця беларускай эканамічнай тэрміналогіі беларускі правапіс неаднаразова мяняўся. У 20-ыя гг. XX ст. тэрмінолагі карысталіся “тарашкевіцай”, пасля рэформы 1933 года правапіс быў кардынальна зменены. А. І. Жураўскі адзначае, што “ў даваенных замежных выданнях на беларускай мове больш ці менш паслядоўна захоўваліся правапісныя і граматычныя нормы дарэформеннага беларускага правапісу, тады як у Савецкай Беларусі ўсе выданні прытрымліваліся толькі новага правапісу, прынятага ў 1933 г. Так фактычна ўзніклі два варыянты беларускай літаратурнай мовы, адрозненні паміж імі выяўляліся ў правапісных нормах, граматычных формах і ў лексіцы” [12, с.8]. Правілы гэтай рэформы былі ўдакладнены ў “Правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі” 1959 года. На сучасным этапе арфаграфічныя нормы былі мадыфікаваны ў 2008 годзе ў сувязі з выхадам новай рэдакцыі “Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі”. Пастаянныя змены моўных норм вядуць да якасных змен у беларускай эканамічнай тэрміналогіі.

На падставе разгляду 243 беларускіх эканамічных тэрміналагічных¹ адзінак былі прааналізаваны змены ў правапісе на працягу XX–XXI стст. Гэты працэс адбываўся ў двух накірунках.

1. **Змена арфаграфічных норм “тарашкевіцы” на “наркамаўку” паля рэформы беларускага правапісу 1933 г. і ўдакладнення дадзенай рэформы ў 1959 годзе;**
2. **Змена арфаграфічных норм “Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі” 1959 года на нормы рэформы 2008 года.**

У межах першага кірунку адбыліся наступныя змены ў арфаграфіі.

---

¹ Тэрміналагічныя адзінкі са “Слоўніка бугальтэрскае тэрміналогіі” (1928), “Палітычнай эканоміі” Л. Любмімава (1925) “Палітычнай эканоміі ў сувязі з тэорыяй савецкай гаспадаркі І. Ляпідуса (1931), “Пачатковага курса палітычнай эканоміі” Л. А. Лявонцьева (1936).

1. Замена перадачы асіміляцыйнай мяккасці пры дапамозе [Ь] на пісьме на напісанне без [Ь]: *валюта зьменная* [5, с.54] – *зменная валюта* [14, с.52], *вартасць рыначная* [21, с.293] – *рыначная вартасць* [5, с.66],
2. Замена канцавога [ё/о] на [а]: *ажыё* [5, с.51], *ажыо* [15, с.499] – *ажыа* [21, с.291], *камбіё* [5, с.59] – *камбіа* [7, с.195].
3. Замена [л’] на [л] у запазычаных тэрмінах: *алёнж* [5, с.52] – *алонж* [7, с.192], *балянс* [16, с.197] – *баланс* [3, с.12], *блянк вэксальны* [5, с.55] – *бланк вэксальны* [21, с.292].
4. Замена [п], [м], [б], [в], [н] на [п’], [м’], [б’], [в’], [н’] перад [э]: *акцыянэр* [5, с.52] – *акцыянер* [3, с.8], *асыгнацыя* [15, с.499] – *асігнацыі* [3, с.11], *банк камэрцыйны* [5, с.59] – *камерцыйны банк* [14, с.30].
5. Замена цвёрдых [з], [с] на мяккія [з’], [с’]: *марксызм* [15, с.503] – *марксізм* [6, с.16], *транзыт* [5, с.69] – *транзіт* [19, с.41].
6. Змены ў пачатковых галосных і зычных, узнікненне пратэтычных зычных: *амбарго* [5, с.52] – *эмбарга* [8, с.150], *гіпотэка* [15, с.501] – *іпатэка* [20, с.27], *сортымэнт* [5, с.67] – *асартымент* [3, с.11].
7. Замена [о] на [а] у пераднаціскных складах: *амортызацыя* [15, с.499] – *амартызацыя* [22, с.6], *боніфікацыя* [5, с.53] – *баніфікацыя* [3, с.16], *індосант* [5, с.58] – *індасант* [20, с.27].
8. Замена [дзк] на [дск]: *гаспадарка грамадзкая* [15, с.501] – *гаспадарка грамадская* [24, с.61], *падзел працы грамадзкі* [15, с.501] – *грамадскі падзел працы* [8, с.37].
9. Замена суфіксаў эр – на суфіксы –ор і –ёр: *арбітражэр*, *пасрэднік* [5, с.52] – *арбітражор (арбітражыст)* [21, с.291], *экспортэр* [5, с.71] – *экспарцёр* [8, с.148].
10. Змяненне [т] на [ц]: *тант’ема* [15, с.506] – *танцьема* [8, с.108], *рант’е* [15, с.506] – *ранц’е* [8, с.71], *ранцье* [9, с. 209].
11. Замена [а] на [э] ў корані іншамоўнага слова: *матар’ял* [5, с.61] – *матэрыял* [23, с.57].

Паслядоўнае выяўленне дадзеных арфаграфічных змен сведчыць пра тое, што беларуская эканамічная тэрміналогія была ўпарадкавана ў адпаведнасці з “Правіламі беларуская арфаграфіі” 1959 года.

Змены ў правапісе на сучасным этапе мелі наступныя асаблівасці:

Змены ў правапісе асобных зычных і галосных у карані слова і ў асобных суфіксах: *бугалтарскі баланс* [16, с.4] – *баланс бухгалтарскі* [2, с.26], *блоуаут* [18, с.102] – *блоўаўт* [9, с.202].

Змена [эр] на [ар] у каранях іншамоўных слоў згодна з новай рэдакцыяй “Правіл беларускай арфаграфіі і іпунктуацыі” (2008): *бартэр* [10, с.193] – *бартар* [4, с.14], *тэндэрная дакументацыя* [10, с.198] – *дакументацыя тэндарная* [8, с.38].

Змена ў склонавых канчатках: *дапамога на беспрацоўю* [22, с.36], – *дапамога на беспрацоўі* [1, с.85].

У дадзеных парах беларускіх эканамічных тэрмінаў нарматыўным з’яўляецца другі тэрмін.

Паколькі многія крыніцы беларускай эканамічнай тэрміналогіі выдадзены да 2008 года (16 крыніц выдадзена пасля 2008 года), значная колькасць беларускіх эканамічных тэрмінаў павінна быць зменена ў адпаведнасці з новымі арфаграфічнымі нормамаі.

У некаторых беларускіх эканамічных тэрмінах назіраюцца некалькі арфаграфічных змен у правапісе адначасова: *уласнасьць колектывная* [15, с.507] – *уласнасць калектыўная* [13, с.207–208], *прадукцыйнасць* [16, с.199] – *прадукцыйнасць* [11, с.196], *размеркаваньне прыбыткаў* [5, с.66] – *размеркаванне прыбытку* [3, с.96], *росьпіска* [5, с.66] – *распіска* [7, с.197].

Аналіз змен ў правапісе беларускіх эканамічных тэрмінаў даў падставы сцвярджаць, што на сённяшні дзень ёсць неабходнасць ва ўдакладненні напісання шматлікіх эканамічных тэрмінаў у адпаведнасці з апошнімі “Правіламі беларускай арфаграфіі”.

БІБЛІЯГРАФІЧНЫ СПІС

1. Агароднікава С. В. Беларуская мова: Зб. практыкаванняў для студэнтаў экан. ВНУ. Мінск : БДЭУ, 1999.
2. Аграрная эканоміка: Карот. слоўнік / П. В. Лешчылоўскі, Б. В. Ульянка, У. К. Буга; Пад. рэд. Г. М. Лыча. Мінск : Ураджай, 1990.
3. Акуленка А. А. Руска-беларускі слоўнік эканамічных тэрмінаў. Мінск : Права і эканоміка, 2011.
4. Аніськова С. М. Тэрміналогія воднага транспарту ў беларускай мове: Дыс. на атрыманне вучон. ступ. канд. філал. навук: 10.02.01. Гомель, 2000.
5. Беларуская навуковая тэрміналогія. – Вып. 17 : Слоўнік бухгалтарскай тэрміналогіі : расійска-беларускі слоўнік : праект. Менск, 1928.
6. Бэрдшоў Д. Эканоміка / Джон Бэрдшоў пры ўдзеце Энды Роса. Мінск : Тэхналогія, 1996–1999. Ч. 1: Уводзіны. Мікраэканоміка.

7. Внешнеэкономическая деятельность: Словарь-справочник/ С. Ю. Кричевский, Д. И. Панков, Л. В. Бедрицкая, В. Ф. Толстоухова; Под ред. С. Ю. Кричевского. Минск : Выш. шк. 1992.
8. Гассиева И. И., Молочко Н. В. Словарь – минимум экономических терминов: Русско-белорусско-англо-французско-арабский: В 2 ч. Минск, 1995. Ч. 2.: Л-Я, 1995.
9. Губкіна А. В. Беларуская мова. Эканамічная лексіка. Мінск : Издательство Гревцова, 2009.
10. Дзятко Дз. В. Беларуская матэматычная тэрміналогія: станаўленне, структура, функцыянаванне: манаграфія. Мінск: БДПУ, 2009.
11. Дубовик А. Е. Англо-русско-белорусский словарь менеджера = English-Russian-Belarusian dictionary for a manager = Англа-руска-беларускі слоўнік менеджэра. Мінск: Выш. шк., 1996.
12. Жураўскі А. І. Праблемы норм беларускай літаратурнай мова. Мінск: Навука і тэхніка, 1993.
13. Кароткі эканамічны слоўнік / Скл. Я. А. Александровіч, В. В. Асмалоўскі, І. В. Балдзін, Ф. В. Баравік, А. І. Бязлюдаў, Р. П. Валевіч, С. С. Васкоўскі; Пад рэд. М. І. Платніцкага. Мінск, 1993.
14. Краткий русско-белорусский словарь экономических и бухгалтерских терминов / Сост. О. П. Зенькович, П. И. Малько, В. С. Молчан, А. А. Скикевич, Т. И. Скикевич; Под ред. О. П. Зенькович. Минск : Ураджай, 1994.
15. Лапідус І. Палітычная эканомія ў сувязі з тэорыяй савецкай гаспадаркі / І. Лапідус. Мінск : Белдзяржвыд., 1931.
16. Любімаў Л. Палітычная эканомія: (пачатковы курс) / Л. Любімаў. Менск : Дзяржаўнае выдавецтва Беларусі, 1925.
17. Лявонцьеў Л. А. Пачатковы курс палітычнай эканоміі. Мінск : Дзяржвыд. Беларусі. Соцэкпраўсектар, 1936.
18. Маркетинг: Словарь-справочник / Л. В. Бедрицкая, М. А. Кудревич, В. К. Матюшевская, М. В. Мишкевич, В. С. Протасеня, В. Ф. Толстоухова. Минск : Выш. шк., 1993.
19. Наталевич О. Г. Русско-белорусский словарь экономических терминов: (с учётом новых правил белорусской орфографии). Минск: БГЭУ, 2010.
20. Серебренников Б. А. Общее языкознание. Внутренняя структура языка. Серебренников. Москва, 1972.
21. Словарь-справочник по современной экономике: на пяти языках / М.В. Мишкевич, Л. И., Василевская, В. Н., Ермаков, М.И. Плотницкий; под общ. ред. М.И. Плотницкого, М.В. Мишкевича. Минск : Выш. шк., 1996.
22. Слоўнік эканамічных тэрмінаў / [складальнік Г.І. Базылева]. Мінск : МДПІ, 1992.
23. Тлумачальны слоўнік гандлёвых тэрмінаў / Р. П. Валевіч, М. М. Нясмелаў, А. Г. Роміна, Г. В. Траяноўская; пад агул. рэд. Р. П. Валевіч. Мінск : Выш.шк., 1995.
24. Эканамічная тэорыя : вучэбна-метадычны дапаможнік / Л. М. Давыдзенка і інш. Мінск : БДПУ, 2007.